

Gebroken en toch heel, door Frans Baartmans

Onaanraakbaren, paria's, kastelozen. Verschillende namen voor mensen die in het Indiase kastensysteem buiten de maatschappij leven. Zijzelf noemen zich dalits: 'vertrapten', 'verstotelingen'. Zij zijn veroordeeld tot de smerigste baantjes en tellen voor de kastenmensen niet mee. Pater Frans Baartmans werkt al bijna 32 jaar in Varanasi voor de rechten van dalits in de wijk Nagwa en voor de verbetering van hun lot. Hieronder zijn verhaal over Lakphati. Het hoort bij een uitgebreider onderzoek naar het leven van de kastelozen in de Nagwa wijk. Het Gandhiaans Instituut vroeg hem dat te doen

Ik ga niet dood voor ik ze allemaal onder dak zie

Ze woont bij mij om de hoek. Lakphati heet ze. Hoe oud ze is, weet ze zelf niet. Dicht tegen de tachtig, schat ik, wanneer ik haar hoor vertellen. Uitbuiting, onderdrukking, slavenarbeid op het land van heerboeren vanaf haar prille jeugd en allerlei zwaar werk zogen het bloed uit haar lichaam. Lakphati's huid is droog als leer. Hoewel broodmager, is ze taai als bamboe. Achter grote brillenglazen vonken haar ogen. Vastberadenheid en moed staan diep op haar gezicht gegroefd. Tegenslag en verdriet lijkt ze weg te kauwen op een plukje pruimtabak in haar tandenloze mond.

Dertig jaar geleden begonnen we met het saneren van de wijk. De bewoners konden gebruik maken van micro-kredieten. Lakphati's krot werd opgeruimd. Stichting Duniya bouwde later voor haar een huis van twee verdiepingen en een kleine veranda. Ze deelt de woning met haar zoon Somnath en haar schoondochter en hun vijf kinderen. De oudste is vijftien. "Ik ga niet dood vóór ik ze allemaal onder dak zie", zegt Lakphati bezwerend. Ze is blij dat haar kleinkinderen naar school kunnen. Een stichting in Nederland zorgt daarvoor.

Het is maar goed dat mijn zussen vroeg stierven

Ze werd uitgehuwelijkt toen ze tien was. Ze woonde toen nog aan de overzijde van de Ganges. Vijf jaar later werd ze naar het huis van haar man gebracht hier in de Nagwa wijk. Daar zag ze hem voor de eerste keer. En de bruidsschat? Haar ouders staken zich in de schulden. "Het is maar goed dat mijn zussen vroeg stierven", zegt ze naar beneden kijkend. Vier dochters en een zoon kreeg ze. Haar man stierf vroeg. Tuberculose. Wanneer stierf hij? Dat herinnert ze zich niet meer. Wat doen datums ertoe? De zon gaat op en gaat onder. Wat voor verschil maakt het, de ene dag of de andere? De dochters zijn sinds lang getrouwd.

Ze legt uit hoe ze een man voor ieder van hen moest vinden. Elke keer moest er voor een bruidsschat gezorgd worden. Een ellende. Ze leende geld. "Ja, wat doe je? Wie wil je dochter zonder een bruidsschat?" Dan zegt ze terloops: "De oudste werd bijna elke dag door haar man en zijn familie geslagen. De bruidsschat was te weinig geweest, vonden ze. Ze wilden méér. Steeds maar werd mijn dochter geslagen. Ze kon het niet meer verdragen. Op een morgen sprong ze in de waterput. Ze wilde dood." Ik slikte. Ook Lakphati werd even stil. "Ze trokken haar uit de put. Ze kwam naar huis. Na een paar maanden wilde ze terug naar haar man. Maar die weigerde. De rechter besloot dat hij haar terug moest nemen".

Ik keek haar vragend aan. “Je begrijpt het niet,” zegt ze me strak in de ogen kijkend, “Wat zouden de mensen hebben gezegd als ze bij mij gebleven was? En hoe had ik voor haar kunnen zorgen? Ik heb zelf nauwelijks genoeg te eten”. Uitgeput het ene moment, is Lakhpatri even later klaar om haar gelijk te halen. Nog niet zo lang geleden ging zij haar buurman te lijf met een potlepel. Zijn zoon had een paar bakstenen van haar gestolen.

U kunt het me zo in de hand geven

Haar zoon, die bij haar woont, heeft een zwakke gezondheid. Gedurende het toeristenseizoen en voor bruiloften van de rijken snijdt hij uit papayas, pompoenen en komkommers dierenfiguren. Hij brengt ze naar de duurdere hotels. Daar dienen ze, op ijs gezet, ter versiering van de dinertafels. Wanneer de hotelhouder een figuur mooi genoeg vindt, krijgt Somnath gemiddeld 100 roepies (1 ½ ? euro). Daar moeten de kosten van de vrucht nog vanaf. Om nog wat bij te verdienen, leurt hij in de avond met plastic kinderspeelgoedjes in een drukke straat even verderop. Als hij geluk heeft, raakt hij er een paar kwijt. Vijftig cent winst per stuk. Schoondochter Sitara werkt voor 500 roepies per maand als dienstbode van een rijk gezin.

Lakhpatri zelf draagt bij aan het gezin met haar weduwenpensioen. Sinds twee jaar is dat gelukkig verhoogd tot 300 roepies per maand (6 euro). Als alles goed gaat, krijgt ze elke zes maanden de hele som tegelijk op een voor geregistreerde weduwen speciaal geopende bankrekening. Ze zou Lakhpatri niet zijn wanneer ze niet regelrecht naar de bankdirecteur zou stappen. “Ik ben hier voor mijn pensioen. U kunt het me zo in de hand geven, achttien honderd roepies. Dat is voor u gemakkelijker. Dan hoeft u niets te schrijven”.

Dat pikken we niet langer

Toen we twintig jaar geleden met de Nagwa coöperatieve volkstuintjes begonnen, was Lakhpatri de eerste die zich meldde om lid te worden. Het lidmaatschapsgeld had ze gereed, 250 roepies, een hele som. Haar stukje grond is steeds het best verzorgd. Ze is nu te oud, maar eerder droeg ze trots een zak aardappelen, uien of bloemkolen naar huis.

Toen het eerste grote dure huis werd gebouwd naast de tuin gooide de eigenaar zijn huisvuil in de tuintjes. Wie in de tuintjes aan het werken was ruimde het op. Dat bleef aan de gang. Lakhpatri was het zat. “Die vent is dan wel een heerboer, maar dat pikken we niet langer. We moeten iets doen”. Onmogelijk! Hoe kunnen een paar dalits een machtige heerboer vertellen dat hij zijn fatsoen moet houden? Lakhpatri hield vol. Het huisvuil van een week werd in manden gedaan. Met de meeste vrouwen en een paar mannen in haar kielzog stevende Lakhpatri naar de voordeur van zijn huis. Die ging open en vóór de man een woord kon zeggen ledigde ze haar mand op de drempel vóór zijn voeten. De andere vrouwen volgden. Onverschrokken keek Lakhpatri de man aan, want ze had nog iets te zeggen! Daar wachtte hij niet op. Hij verdween zijn huis in. Het dumpen was gedaan.

Miljonair

“We moesten tegen een paar centen de hele dag op het land van de heerboeren werken,” vertelt Lakhpatri verder, “twaalf uur of langer. Wanneer je even rustte, kreeg je slaag. Jonge vrouwen waren niet veilig. Vaak werden ze op het veld verkracht. Gebrek en honger knaagden aan ons zoals de tor in de voordeur. We aten het vlees van gestorven vee. Het vet bewaarden we om te koken. We dronken vuil Gangeswater. O wee wanneer je bij de waterput durfde te komen. Die heren met hun eigendunk! Ze denken dat ze met hun urine een olielamp kunnen laten branden. Die beruchte heerboer Satnu Singh sleurde ons naar het land. Toen iemand een keer een handvol aren naar huis nam werd hij met doornentakken afgeranseld. Ik zette me schrap, keek hem recht in de ogen en zei wat ik van hem dacht.

Ik kreeg de naam Andhie: Storm. Zo heet ik eigenlijk nog. Maar omdat ik nooit iets had - dat hadden de anderen trouwens ook niet - staken de heerboeren de draak met me om me te vernederen en noemden me Lakhpatri: miljonair. Tot vandaag heet ik zo. O ja, die beul Satnu Singh. Hij woonde een eindje verderop buiten de wijk hier. Toen hij ons weer eens mishandelde en vreselijk tekeer ging, maakten een stel mannen het plan hem van kant te maken. Dat

deden ze. Zijn lijk gooiden ze ver weg. Niemand van zijn familie heeft het ooit gevonden. Vraag het maar aan de burens.

Gelukkig is ons leven nu wat verbeterd. Toen Nehru aan de macht kwam, pakte hij de heerboeren aan. In plaats van akkers rondom de wijk staan er nu huizen. Onze vrouwen zijn veiliger. Er zijn nu betere regelingen voor dalits en de kinderen gaan naar school. Werk zoeken is nog moeilijk. We zijn er nog niet, maar we zullen er wel komen”.

De vier hoofdkasten

Veel mensen in Nederland hebben gehoord over India's 'kastelozen' of 'onaanraakbaren'. Wie ooit in het land was maakte misschien kennis met hen.

De oorsprong van het kastenstelsel ligt in de Vedicse klassieke Hindoeïstische teksten van rond 1500 - 1200 v. Chr. die de samenleving indelen in vier hoofdkasten: De Brahmanen, denkers, filosofen en priesters; De Ksatriyas, heersers en soldaten; De Vaisyas, handelaars en landbezitters, en De Sudras, arbeiders. Door de eeuwen heen ontstonden binnen de hoofdkasten een groot aantal subkasten (jati), sociale groepen waarbinnen men trouwt.

De benoeming 'kastelozen' of 'onaanraakbaren' duidt op mensen die beneden de vier hoofdkasten gerangschikt worden.

Het Brahmaans geïnspireerde Wetboek van Manu – De Mens – van rond het begin van de Christelijke jaartelling geldt nog steeds als een soort grondwet voor Hindoes in India en daarbuiten. Natuurlijk zijn veel regels in het wetboek tegenwoordig niet meer van toepassing. Het stelt dat alle lage kasten tot de Sudras behoren. Geen melding wordt gemaakt van 'kastelozen' of 'onaanraakbaren'. Wel worden strenge wetten afgekondigd waaraan de Dasyus, slaven, zich te houden hebben. Het gaat dan over mensen die zich verzetten tegen het gezag van de Brahmanen, en over buiten een wettig huwelijk geboren zoals de nakomelingen van een Brahmaan/vader en een Sudra/moeder of die van een Vaisya/vader en een Brahmaan/moeder. Het meest veracht waren de nazaten van een vrouw geboren uit een Brahmaan/moeder en een laagste kaste Sudra.

Geleerden twisten nog steeds over de vraag wanneer al deze mensen als 'onaanraakbaren' werden beschouwd met voor hen onmenswaardige gevolgen. Vermoedelijk was het rond 400 na Chr. toen het gezag van de Brahmanen onder zware druk kwam te staan. De voorheen al geminachte Dasyus werden als 'onaanraakbaren' deel van het Indiase denken en handelen, maar werden niet opgenomen in de officiële gemeenschap. Ze hoorden er niet bij. Ze werden uit de weg gegaan of moesten zelf afstand houden. In dorpen wonen ze tot nu aan de rand ervan of op een apart stuk grond. In steden wonen ze vaak tezamen in verkrotte wijken.

Dalits

Onder leiderschap van maatschappelijke hervormers kozen de 'kastelozen' of 'onaanraakbaren' in de 1920er jaren een nieuwe identiteit: Dalits, 'gebrokenen', in figuurlijke zin 'onderdrukten'. Paria's werden ze vroeger genoemd. Die naam willen Dalits niet meer horen. Ook de naam Harijan --- 'Kinderen van Hari' , een andere naam voor de god Vishnu --- zint hen niet meer. Mahatma Gandhi gaf hen die naam. Dalits vinden dat ze met die naam sociaal, economisch en politiek weinig opschieten. Zijn niet alle mensen kinderen van Hari? "Het roept medelijden op. Dat hebben we niet nodig. We willen onze rechten", zegt Sewa Ram, de eigenaar van de teashop, ons politiek café in de Nagwa Dalit wijk in Varanasi.

Durban

In 2001, tijdens de VN-conferentie tegen racisme in Durban in Zuid Afrika, kwam onverwacht kastendiscriminatie ter sprake. Het stond niet op de agenda. Maar een aantal Dalits had een weg naar Durban weten te vinden. Hoe? Ik herinner me dat de kranten het over een 'sluipweg' hadden, het nog jonge Dalit netwerk: National Campaign on Dalit Human Rights. De officiële Indiase delegatie stond niet te juichen in Durban. Een pijnlijke situatie. Was India geen vredelievend land? Had het niet steeds de anti-apartheidsbeweging gesteund? Nu kreeg het land een koekje van eigen deeg. Bij terugkomst probeerde de officiële delegatie gezichtsverlies op te poetsen. Dat lukte niet met bijna 200 miljoen Dalits in het land. De stilte was

